

УДК 378.28

С.В. ЧЕРЕВКО,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗАСОБАМИ ФОРМАЛЬНОЇ І НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено розкриттю нових аспектів удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації засобами формальної та неформальної освіти. Автором акцентовано увагу на критеріях перебудови системи підвищення кваліфікації тренерів-викладачів.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність, тренери-викладачі, організаційно-педагогічні умови, засоби формальної і неформальної освіти.

Постановка проблеми. У світі спостерігається «справжнє розмаїття локальних цілей суспільства, які весь час перебувають у процесі переоцінки щодо їх набору, ієрархії й домінування. Іноді деякі з них набувають значної ваги» [1, с. 62]. Це можна віднести до проблеми людства щодо здоров'язбереження, а прогноз для нашої держави щодо здоров'язбереження нації також є тривожним.

Науковці відзначають [2], що на сьогодні здоров'я людини залежить багато в чому від знань. Україна потребує педагогічної спільноти, яка була б підготовлена до впровадження здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності. Науковці і політики єдині в тому, що підготовка майбутніх педагогів різних напрямів до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності має здійснюватися цілеспрямовано з урахуванням специфіки їх практичної, зокрема тренерської, викладацької діяльності.

Нормативно-правові імперативи для такого спрямування знаходимо в державних програмах та документах найвищого рівня, зокрема в: Законі України «Про вищу освіту», Загальнодержавній соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на 2013–2017 рр., Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (2013 р.), Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр. (2011 р.), Концепції загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» на 2012–2020 рр. (2011 р.), «Концепції освіти “рівний – рівному” щодо здорового способу життя серед молоді України» (2002), у яких наголошено на необхідності підвищення уваги до здоров'я суб'єктів педагогічних процесів, підкреслено важливість запровадження здоров'язбережувальних стратегій на всіх його етапах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід визнати, у теорії та методиці фізичної культури накопичений значний науково-теоретичний досвід щодо структури і функцій фізичної культури учнівської молоді, у тому числі проблем, пов'язаних з фізкультурною освітою: глибоко висвітлені теоретико-методологічні основи спеціальної фізкультурної освіти (В. Платонов, 1996–2008; Ю. Шкретій, 2004–2007; Ю. Бріскін, 2008); розроблена технологія непрофесійної фізкультурної освіти (В. Приходько, 2004, О. Томенко, 2012); обґрунтова-

но освітній компонент фізичної культури школярів, принципи формування та зміст фізичної культури особистості (Ю. Курамшин, 2003; Т. Круцевич, 2008; Н. Москаленко, 2009).

Сьогодні додає до загальновизнаного розуміння фізичної культури її гуманітарну сутність, а до фізичних якостей – знання, потреби, мотиви, інтереси та світоглядні особливості, базуючись на яких повинні відбуватися біосоціальні зміни особистості. Науковці (В. Приходько, 2004; І. Сулейманов, 2000; О. Томенко, 2012; В. Осінські / W. Osiński, 2002) наголошують на зміщенні акцентів фізичної культури із суто фізичного на освітній, виховний та оздоровчий. У багатьох дослідженнях порушується питання не про фізичне виховання у вузькому розумінні, а про неспеціальну (загальну, непрофесійну) фізкультурну освіту (О. Єжова, 2010; Ю. Курамшин, 2003; Т. Круцевич, 2008; А. Лотоненко, 1997; В. Приходько, 2004; Ф. Собянін, 2002; О. Томенко, 2012; С. Футорний, 2011 та ін.).

У вітчизняному освітньому просторі цілеспрямоване удосконалення професійно-педагогічної компетентності педагогів, зокрема й тренерів-педагогів, з різних аспектів здоров'язбереження розпочалося на початку XXI століття зі стартом в Україні проекту «Освітня політика та освіта "рівний – рівному"» Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України і Програми розвитку Організації Об'єднаних націй. У рамках проекту з 2000 року впроваджувалася Програма «Сприяння просвітницькій роботі "рівний – рівному" серед молоді України щодо здорового способу життя», яка була спрямована на формування навичок здорового способу життя, попередження вживання наркотичних речовин та проявів небезпечної статевої поведінки у шкільній та студентській молоді. Майбутній викладач в умовах модернізації освіти розглядається як суб'єкт педагогічної дії, як носій ініціативи, здатний до самопізнання і саморозвитку. А втім питання формування й удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів досліджено ще недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На нашу думку, нерозкритими залишаються питання, пов'язані з удосконаленням професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації засобами формальної та неформальної освіти, чому й буде присвячена наша стаття. Найголовнішим завданням визначено обґрунтування організаційно-педагогічних умов удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації засобами формальної та неформальної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення якості підготовки та підвищення кваліфікації фахівців держава пов'язує з урахуванням у процесах моделювання освітнього середовища Національної рамки кваліфікацій (НРК) та з орієнтацією ВНЗ на відповідність її показникам освітньо-професійних програм (ОПП), які розробляються і впроваджуються кожним ВНЗ.

У зазначеному дослідженні професійно-педагогічну компетентність тренера-викладача ми будемо розуміти як кореляцію та інтеграцію професійної та педагогічної компетентностей. Базові визначення даних категорій наведено в українській «Енциклопедії освіти» [3], а саме: професійна компетентність – це «інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» [3, с. 279]. «Компетентність – це сукупність знань і вмінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності» у певній галузі [там само], а отже, професійну компетентність тренера-викладача ми досліджуємо в контексті педагогічної професії.

Відповідність потребам сьогодення експерти пов'язують, насамперед, з перебудовою системи підвищення кваліфікації фахівців на основі відповідності соціальним потребам суспільства та окремої особистості, міжнародних стандартів підвищення кваліфікації фахівців, міжнародних стратегій і стандартів в сфері здоров'язбереження, створення сучасного інноваційного освітнього середовища; стимулювання автономної здоров'язбережувальної поведінки особистості; культивування здоров'язбережувальної місії тренерів-викладачів у процесі інтенсивної соціально-просвітницької діяльності засобами формальної і неформальної освіти.

На нашу думку, ефективність формування й удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренера-викладача залежить від кореляції соціальних потреб, НРК, моделі майбутнього фахівця та моделі його професійної підготовки та підвищення кваліфікації. ОПП вищого навчального закладу має відповідати показникам НРК і гарантувати досягнен-

ня планованого рівня компетентностей. А здоров'язбереження має стати чинником, що дає змогу фахівцю виявляти свої компетентності на рівні, який забезпечує здоров'я (фізичне, психічне, соціальне тощо).

Так, згідно з системним і структурованим за компетентностями описом кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій фахівці 7-го кваліфікаційного рівня – магістр – повинні мати на рівні *ЗНАТИ* «спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи» [4, с. 6], що передбачає наявність у фахівця умінь щодо «розв'язання складних завдань і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог» (рівень *УМІТИ*) [там само]. Також мати когнітивний базис для критичного «осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей» і вміти проваджувати інноваційну діяльність [4, с. 6].

Отже, національні вимоги до випускників ВНЗ згідно з НРК посилюються: *задекларовано увагу до оригінального мислення та інноваційної діяльності, що базуються на інтеграції знань та міжпредметних зв'язках* [4, с. 5–6]. Цю інтегративність було взято нами як значущу характеристику для удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів.

Таким чином, вищезазначеним нормативним базисом ми користувалися надалі у нашій роботі для обґрунтування організаційно-педагогічних умов удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації засобами формальної та неформальної освіти.

Неформальна освіта – будь-яка освітня діяльність, організована поза формальною освітою. Вона доповнює формальну освіту, забезпечуючи те освоєння умінь і навичок, які необхідні для соціально й економічно активного громадянина країни, щоб він зміг інтегруватися в суспільстві й на ринку праці.

Традиційна (формальна) і нетрадиційна (неформальна) освіта діалектично взаємозв'язані. Перша може бути представлена як система стандартів в утворенні, а друга – як система вдосконалювання таких стандартів і приведення їх у відповідність до нового рівня знань [3, с. 140–141].

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження, вивчення особливостей професійної діяльності тренерів-викладачів, власного досвіду їх фахової підготовки та підвищення кваліфікації виявлено й обґрунтовано таку сукупність організаційно-педагогічних умов удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації засобами формальної та неформальної освіти, що, зокрема, передбачають:

- екстраполяцію визначених компонентів професійної освіти фахівців, функцією яких є підтримка здоров'я людини, у нормативно-методичні документи та практику навчальної діяльності тренерів-викладачів (*перша умова*);

- стимулювання автономної здоров'язбережувальної поведінки тренерів-викладачів, корекцію їх негативних емоційних патернів та стереотипів мислення (*друга умова*);

- опанування тренерами-викладачами авторського теоретико-практичного спецкурсу «Основи здоров'язбереження» та забезпечення тренерів-викладачів тривалим особистісно орієнтованим контактом з досвідом успішного практичного використання здоров'язбережувальних технологій через засоби перманентної дистанційної підтримки (*третьа умова*);

- культивування здоров'язбережувальної місії тренерської професії в процесі інтенсивної позааудиторної соціально-просвітницької діяльності засобами формальної і неформальної освіти (*четверта умова*).

Ми дотримуємося думки, що зазначені умови є необхідними і достатніми для успішного вдосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації засобами формальної та неформальної освіти. Інноваційність запропонованих організаційно-педагогічних умов забезпечується їх інтегративною складовою.

Перша організаційно-педагогічна умова спрямована, насамперед, на формування ціннісного ставлення до здоров'язбереження як основи життєво важливого ціле-

покладання. Вважаємо за потрібне для збереження здоров'я нації ввести до кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм тренерів-викладачів вимоги до здоров'язбережувальної компетентності, запровадити навчальний курс з основ здоров'язбереження, заохочувати проведення практичної роботи із здоров'язбереження в різних її формах і різними засобами (як формальної, так і неформальної освіти).

Друга організаційно-педагогічна умова – це умова щодо *оновленого змісту* навчальної дисципліни «Фізична культура», який дасть змогу впливати на ціннісні орієнтири, викоринювати у тренерів-викладачів деструктивні стереотипи мислення і поведінки (наприклад, ставлення до ранкової гімнастики, паління, алкоголю, ходіння сходами та користування ліфтом тощо), спрямовувати їхню автономну здоров'язбережувальну поведінку на ідентифікацію себе з місією здоров'язбереження; а також щодо поступового створення умов для творчої організації педагогічного досвіду тренерів-викладачів (індивідуалізовані програми учіння; індивідуальне наставництво; учіння, побудоване на основі семінарів, що сприяють розвитку рефлексивного мислення тощо); активне впровадження самостійної та індивідуальної роботи тренерів-викладачів (виконання творчих завдань, проєктів, виступи на семінарах із звітами, доповідями і т. ін.).

Наші міркування виходили з такого: країні потрібні гарантії щодо забезпечення здоров'язбереження нації. Саме тренер-викладач гарантує опановування тими, кого він тренує, визначеного теоретичного навчального матеріалу, який передбачає засвоєння системи соціальних, природно-наукових, психолого-педагогічних і спеціальних знань у сфері здоров'язбереження (пропедевтичні лекції); проведення методичної підготовки тих, кого він тренує. Така робота спрямована на формування їхньої готовності до активного самостійного використання засобів фізичного виховання для особистого фізичного самовдосконалення, а також для проведення оздоровчої, рекреативної, спортивної і виховної роботи у подальшій професійній діяльності; під час практичних занять формує в тих, хто тренується, єдність знань і практичних навичок з фізичної культури, фізичних, психомоторних, професійно значимих якостей, рухливих умінь і навичок, затреновує певний комплекс вправ, демонструє на собі, спонукає/ заохочує студента-спортсмена до включення в процес самонавчання і самовдосконалення.

Це пролонгований спосіб впливу на тренерів-викладачів щодо їхнього ставлення до своєї ролі у здоров'язбереженні нації. Важливо, щоб тренери-викладачі досягли рівня ідентифікації себе з місією здоров'язбереження.

Третя організаційно-педагогічна умова пов'язана з виокремленням з числа відомих технологій здоров'язбереження саме тих, якими частіше за все можуть використовуватися в професійній діяльності тренери-викладачі; з апробацією авторського теоретико-практичного спецкурсу «Основи здоров'язбереження»; із знайомством з передовим педагогічним досвідом та досвідом із суміжних сфер (залучення до навчального процесу кращих учителів та експертів: реабілітологів, учителів основ здоров'я / валеології, спортсменів, фітнес-тренерів, дієтологів, експертів з питань консьюмеризму та ін. з метою ознайомлення з їхнім практичним досвідом та змістом діяльності); творчою організацією педагогічного досвіду тренерів-викладачів (розробка та впровадження психолого-педагогічного супроводу тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації: педагогічні майстерні, проблемні групи, комунікативні групи, центри педагогічної майстерності; підготовка і реалізація дослідницьких проєктів щодо фізичної активності і здоров'я).

Коли мова йде про зміст діяльності із здоров'язбереження тренера-викладача, то тут слід розуміти, що під час тренувань на зазначену діяльність він може виділити дуже обмежену кількість часу. Зважаючи на це й слід виявити, що саме в змісті підлягає корекції, що може бути відредаговано, і цей комплект корекцій і буде зумовлювати вибір технологій.

Навчальне навантаження тих, ким опікуються тренери (учні і студент, працююча молодь тощо), велике: багато задають домашніх завдань, через що гіподинамія стала звичною, як і перенавантаження. Цю проблему можна вирішувати, на наше переконання, через формування здоров'язбережувальної компетентності тренерів-викладачів під час їхньої професійної підготовки та підвищення кваліфікації шляхом екстраполяції окремих компонентів змісту із споріднених ОПП (з ОПП підготовки реабілітологів, психотерапевтів, дієтологів, товарознавців або фахівців із питань споживчої освіти, медичних працівників, наприклад, фізіотерапевтів, санітарних лікарів тощо).

Отже, наш аналіз підтвердив, що теорії і практиці професійної освіти відома значна кількість здоров'язбережувальних технологій, існує певна кількість їхніх класифікацій, критерієм укладання яких завжди виступає предмет того чи іншого дослідження. З відомих технологій здоров'язбереження ми відібрали ті з технологій здоров'язбереження, які активно можна застосовувати тренерам-викладачам. Ми виходили з таких критеріїв: 1) тренер-викладач має обирати у кожному конкретному випадку своєї тренерської педагогічної діяльності саме ті технології, які ураховують кореляцію навчальних цілей і завдань, можливості інтеграції змісту щодо здоров'язбереження; 2) тренер-викладач обмежений часом на своїх заняттях для діяльності щодо здоров'язбереження, що потребує добору як здоров'язбережувальних технологій, так і певних форм і методів роботи; 3) добір здоров'язбережувальних технологій має відбуватися з урахуванням того, що тренер-викладач не має компетенцій лікаря, реабілітолога, соціального педагога тощо; усі виокремлені технології мають служити педагогічним (а не медичним, наприклад) цілям щодо здоров'язбереження; 4) здоров'язбережувальні технології мають: а) мотивувати до збереження здоров'я свого та оточуючих; створювати безпечні умови для перебування, навчання та праці; б) надавати в неформальній, цікавій формі актуальні знання щодо здоров'язбереження; в) вирішувати завдання раціональної організації навчального і виховного процесів (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог); г) ураховувати відповідність навчального та фізичного навантаження можливостям особистості; 5) сепарація здоров'язбережувальних технологій на придатні та непридатні має базуватися на принципі трьох М («3-х М») (*термін автора* – С. Ч.): мінімальні зусилля для впровадження, мінімальні терміни, мінімальні витрати.

Мета всіх здоров'язбережувальних освітніх технологій – передати необхідні знання щодо здоров'язбереження, сформувати вміння та навички здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання в повсякденному житті. Тренери-викладачі мають знати всі наявні технології, тоді вони будуть в змозі: а) шляхом інтеграції з освітніми технологіями самі формувати здоров'язбережувальні технології; б) шляхом міжсекторальної співпраці послуговуватися більш широко іншими технологіями, що працюють на здоров'я як окремої особистості, так і нації в цілому, а саме: здоров'яформуючі, медико-гігієнічні, технології соціальної роботи, здоров'язбережувальні технології неформальної освіти тощо.

З урахуванням вищезазначеного нами були відібрані такі здоров'язбережувальні технології для використання тренерами-викладачами: здоров'яформуючі, медико-гігієнічні, здоров'язбережувальні технології неформальної освіти (соціально-адаптуючі й особистісно-розвиваючі, лікувально-оздоровчі), освітні вдоровчі), здоров'язбережувальні технології за характером дії (захисно-профілактичні, компенсаторно-нейтралізуючі, стимулюючі, інформаційно-навчальні).

Четверта умова спрямована, насамперед, на формування готовності тренера-викладача до застосування здоров'язбережувальних технологій в умовах неформальної та інформальної освіти шляхом розбудови міжсекторальної співпраці та імплементації інструментів просвітницької та рекреаційно-оздоровчої діяльності, споживчої освіти, санітарно-просвітницької роботи тощо, щоб вони досягли ідентифікації себе як тренера-викладача з місією здоров'язбереження.

Саме зазначена умова гарантує швидке реагування на швидкоплинні умови сучасності, бо удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів може здійснюватися не в умовах формальної освіти, яка представлена як система стандартів, а в умовах нетрадиційної (неформальної) та інформальної освіти, які є системами вдосконалення таких стандартів і приведення їх у відповідність до нового рівня знань [3, с. 140 – 141]. В «Енциклопедії освіти» (2008) стверджується, що будь-яка освітня діяльність, організована поза формальною освітою, доповнює формальну освіту, забезпечуючи те освоєння умінь і навичок, які необхідні для соціально й економічно активного громадянина країни, щоб він зміг інтегруватися в суспільстві й на ринку праці [3, с. 140–141].

Ми переконані, що визначені умови впливають на процес удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів, що має великий потенціал для покращання рівня здоров'я населення.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Підтверджено необхідність і результативність комплексного підходу до процесу підвищення кваліфікації тренерів-викладачів щодо удосконалення їх професійно-педагогічної компетентності на основі загальновідомих інструментів фізичної культури у поєднанні з інструментами неформальної та інформальної освіти. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови удосконалення професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації засобами формальної і неформальної освіти, які полягають в імплементації експлікованих виробничих функцій та елементарних завдань діяльності фахівців суміжних напрямів підготовки в нормативно-методичні документи й практику навчальної діяльності тренерів-викладачів; у їх забезпеченні тривалим особистісно орієнтованим контактом з досвідом успішного практичного використання здоров'язбережувальних технологій у процесі викладання спецкурсу «Основи здоров'язбереження»; культивуванні здоров'язбережувальної місії тренерської професії та стимулюванні автономної здоров'язбережувальної поведінки тренерів-викладачів у соціально-просвітницькій діяльності засобами формальної і неформальної освіти.

Список використаних джерел

1. Мороз О. Час інтелекту: сукупний український розум / О. Мороз, Ю. Саєнко. – Л.: Видавничий дім «Панорама», 2002. – 96 с.
2. Основи споживчих знань: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. / С.А. Вегера, А.С. Єрохіна, К.О. Максименко, Н.В. Притульська, Р.Ю. Ханік-Посполітак; за заг. ред. К.О. Максименко, О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2008. – 192 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Національна рамка кваліфікацій / Додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. // Офіційний вісник України від 06.01.2012 – 2011 р., № 101. – стаття 3700, код акту 59774/2011. – 15 с.

References

1. Moroz, O. & Saenko, Yu. (2002). *Chas intelektu : sukupnyi ukrainskyi rozum* [Time of intellect : the combined Ukrainian mind]. Lviv, Panorama Publ., 96 p. (In Ukrainian).
2. Vehera, S.A., Erokhina, A. S., Maksymenko, K.O., Prytulska, N.V. & Khanyk-Pospolitalak, R. Yu. In K.O. Maksymenko & Ovcharuk, O.V. (Eds.). (2008). *Osnovy spozhyuchykh znan* [Bases of consumer knowledge]. Kyiv, K.I.S. Publ., 192 p. (In Ukrainian).
3. In V.H. Kremen (Ed.). (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv, Yurinkom Inter Publ., 1040 p. (In Ukrainian).
4. *Natsionalna ramka kvalifikatsii. Dodatok do Postanovy Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 23 lystopada 2011 r. № 1341* [National Qualifications Framework. Annex to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 23 November 2011 year, no. 1341]. *Ofitsiyniy visnyk Ukrainy vid 06.01.2011 – 2012* [Official Bulletin of Ukraine from 06.01.2012 – 2011], no. 101, article 3700, act code 59774/2011, 15 p. (In Ukrainian).

Статья посвящена раскрытию новых аспектов усовершенствования профессионально-педагогической компетентности тренеров-преподавателей. Обоснованы организационно-педагогические условия усовершенствования профессионально-педагогической компетентности тренеров-преподавателей в процессе повышения квалификации средствами формального и неформального образования. Автор также акцентирует внимание на критериях перестройки системы повышения квалификации тренеров-преподавателей.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая компетентность, тренеры-преподаватели, организационно-педагогические условия, средства формального и неформального образования.

The article is devoted to the disclosure of new aspects of improving the professional and pedagogical competence of teachers-trainers. The organizational and pedagogical conditions for improving the professional and pedagogical competence of teachers-trainers in the process of improving their skills through formal and non-formal education were substantiated. The attention of the author is also focused on the criteria of restructuring the system of improving the skills of teachers-trainers.

Key words: professional and pedagogical competences, teachers-trainers, organizational and pedagogical conditions, means of formal and non-formal education.

Одержано 14.02.2017.